

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ BOOK REVIEW

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2013, 30(2):255–256
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2013, 30(2):255–256

Η Ιστορία της Ισλαμικής Ιατρικής

Γεώργιος Ν. Σχορετσανίτης

ΒΗΤΑ Ιατρικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2011

Η ελληνική ιατροϊστορική βιβλιογραφία για την αραβική Ιατρική είναι μάλλον πτωχή, τόσο στο θέμα της έκδοσης των πηγών της όσο και στη μελέτη της Ιστορίας της. Από όσα μου είναι γνωστά, το παλαιότερο είναι η «Συμβολή εις την μελέτην της αραβικής Ιατρικής» του Γ. Πουρναρόπουλου (1933), ενώ το 1937 δημοσιεύεται σε δύο ιατρικά περιοδικά και κυκλοφορεί σε ανάτυπα η μελέτη του Αχ. Σαμοθράκη «Ιατρική των Αράβων». Πλούσιες πληροφορίες περιέχει η διδακτορική διατριβή του Νικ. Λεβεντάκη, με τον τίτλο «Η Ιατρική των μεγάλων Αράβων ιατρών από του 1ου Εγίρας μέχρι 1000στού» που εγκρίθηκε από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και δημοσιεύτηκε το 1960. Αρκετά χρόνια αργότερα, ο Κων. Πουρναρόπουλος δημοσίευσε σε ιατρικό περιοδικό 20σέλιδο άρθρο, με θέμα «Η Ιατρική εις το Κοράνιον».

Το βιβλίο του ιατρού χειρουργού κ. Γ. Σχορετσανίτη έχει θέμα ευρύτερο της αραβικής Ιατρικής, καθώς το Ισλάμ δεν περιορίζεται στον αραβικό κόσμο. Ο συγγραφέας όταν αναφέρεται στον όρο «ισλαμική Ιατρική» εννοεί το τμήμα των ιατρικών γνώσεων που κληρονόμησαν οι μουσουλμάνοι κατά την πρώτη περίοδο της ισλαμικής Ιστορίας (661–861) από την αρχαιοελληνική παράδοση και τη βυζαντινή συνέχεια της, με τα ιατρικά έργα που μεταφράστηκαν στις αραβικές γλώσσες. Σε αυτή την παραδοσιακή ύλη προστέθηκαν με τον καιρό ιατρικές εμπειρίες και φαρμακευτικές γνώσεις από τις χώρες της Ανατολής, κυρίως από την Περσία και τη Συρία. Επί πλέον, προστέθηκαν και μεταγενέστερες γνώσεις από τον εξισλαμισμένο αραβικό κόσμο.

Σε ένα ιστορικό περίγραμμα της ισλαμικής Ιατρικής, ο συγγραφέας αναφέρεται πρώτα στην προεπιστημονική περίοδο. Πρόκειται για τη λεγόμενη «προφητική Ιατρική»,

την Ιατρική του προφήτη, δηλαδή τις υγιεινομικές γνώσεις που κατείχε ο ιδρυτής του Ισλάμ και αναφέρονται στη διατροφή, στον περιορισμό της μετάδοσης επιδημιών και στην ανακούφιση κοινών και απλών νοσημάτων. Αναφέρεται επίσης στην «Πνευματική Ιατρική», η οποία στηρίζεται σε στίχους του Κορανίου και σε προσευχές. Ως επόμενες φάσεις, περιγράφονται η μεταφορά της αρχαιοελληνικής-βυζαντινής Ιατρικής κατά τον 5ο–6ο αιώνα, με τη σχολή της Jundishapur και κατά τον 9ο αιώνα η ανάπτυξη με βάση τις βιβλιογραφικές πηγές που είχαν συγκεντρωθεί

στη βιβλιοθήκη ινστιτούτου με την επωνυμία «Σπίτι της Σοφίας». Η βιβλιοθήκη αυτή κατέστησε προσιτή στις αραβικές γλώσσες τη σοφία και τη γνώση, όχι μόνο ιατρών αλλά και φιλοσόφων και θετικών επιστημόνων από την αρχαία Ελλάδα, το Βυζάντιο, την Περσία, τις Ινδίες κ.λπ. Αν και «η σύγχρονη Ιατρική έχει αντικαταστήσει την παραδοσιακή και επηρέασε τον πυρήνα των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης στις περισσότερες από αυτές τις χώρες», η ισλαμική Ιατρική εξακολουθεί να εξασκείται σε πολλές ισλαμικές χώρες έως σήμερα.

Στη συνέχεια του βιβλίου του ο συγγραφέας εξετάζει την ισλαμική συμβολή σε διάφορες χρονικές περιόδους και σε διάφορους επί μέρους κλάδους της ιατρικής τέχνης και επιστήμης. Αναφέρεται αναλυτικά στην Ανατομική του ανθρώπου και στους κυριότερους ισλαμιστές ανατόμους των διαφόρων χωρών της Ανατολής, καθώς και στη Φυσιολογία και τους εκπροσώπους της. Ακολουθούν με τον ίδιο τρόπο θεώρησης η Εμβρυολογία και η Γενετική, όπου βέβαια οι αναφορές εκφράζουν τις απόψεις που διατυπώνει το Κοράνι. Όπως μάλιστα επισημαίνει ο συγγραφέας, πολλές από αυτές έχουν την προέλευσή τους στα βιβλία του Γαληνού. Ακολουθούν στοιχεία για τη Φαρμακολογία, την Επιδημιολογία και τα αίτια των νοσημάτων, την Ωτορινολαρυγγολογία, την Οδοντιατρική, τη Δερματολογία, τη Χειρουργική. Ειδικά σε αυτή, η ισλαμική παράδοση γνωρίζει όχι μόνο τις επεμβάσεις για κήλες, ουρολιθίαση, αιμορροΐδες, αμυγδαλές και ακρωτηριασμούς αλλά και εκείνες για τον καταρράκτη, για την παροχέτευση υδροκέφαλου, καθώς και την καισαρική τομή. Φαίνεται ότι το γράμμα του Παύλου του Αιγινήτη (7ος αιώνας) ήταν η κύρια πηγή των σχετικών χειρουργικών οδηγιών. Η Οφθαλμολογία, καθώς και

η Ψυχιατρική απασχολούν ιδιαίτερα κεφάλαια του βιβλίου.

Το τελευταίο τμήμα του βιβλίου περιλαμβάνει βιογραφικά στοιχεία γνωστών μουσουλμάνων ιατρών, όπως ο Zakharīa al Rāzī, ο Al Nafīs, ο Ibn Sīna (Αβικένας), ο Al Kindī, τα μέλη της οικογένειας Baktishu, ο Al Zahrawī ή Abboucassis κ.ά.

Από την περιγραφή της ύλης που εμπεριέχεται γίνεται καλά αντιληπτό ότι η «Ιστορία της Ισλαμικής Ιατρικής» του Γ.Ν. Σχορετσανίτη συμπληρώνει αρκετά από τα κενά της ελληνικής βιβλιογραφίας. Το βιβλίο αναφέρεται στις πολιτισμικές, στις κοινωνικές και στις άλλες συνθήκες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη και στη μετάδοση από τους Άραβες (και γενικότερα από τους ισλαμιστές ιατρούς) των ιατρικών γνώσεων προς την Ευρώπη. Επί πλέον, όπως ο ίδιος γράφει, με το βιβλίο του φιλοδοξεί να συμβάλλει στην άμβλυνση των διαφορών, στη γεφύρωση του χάσματος και στην εξάλειψη της σύγκρουσης μεταξύ ισλαμικού και δυτικού πολιτισμού. Όλοι αυτοί οι στόχοι του συγγραφέα είναι νομίζω ευπρόσδεκτοι από όλους μας.

Κλείνοντας το σημείωμά του αυτό, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ στην εξαιρετική έκδοση που φρόντισε η κυρία Ν. Βασιλάκου με τους συνεργάτες της. Η άσφογη εκτύπωση, η επιτυχής απόδοση του φωτογραφικού υλικού που διαθέτει ο συγγραφέας και η κατάλληλη ένθεσή του στις σελίδες, γενικά δε η προσεγμένη παραγωγή επαληθεύουν τις θετικές κρίσεις και τη μακρόχρονη φήμη των «ΒΗΤΑ Ιατρικών Εκδόσεων».

Γεράσιμος Α. Ρηγάτος

*Άμ. Επίκουρος Καθηγητής Ιατρικής και
Επίτιμος Δρ Παιδαγωγικού Τμήματος ΔΕ,
Πανεπιστήμιο Αθηνών*